

כִּי פֹר

עֲתִיק הוּא מְנַהֵג הַכַּפְרוֹת, וְעוֹד קוֹדֵם שִׁינְהֵגוּ לַעֲשׂוֹת כַּפְרוֹת בַּבַּעֲלֵי־חַיִּים — כִּבְר נִרְגוּ

לעשות כפרות בעציצים, עם מיני צמחים ¹. אעפ"י כן לא קיבלו יהודי-תימן מנהג זה. נוהגים לטבול במקוה כשרה בליל ערב-יוה"כ או בעיוה"כ עצמו, בשעות הבוקר המוקדמות, ואין נוהגים כן בשאר ערבי-שבתות וימים-טובים.

משעות הבוקר המוקדמות אופים פת-נקייה, מבשלים בשר, בעיקר של תרנגולות, וריח המרק המתובל עולה מכל עברים. בשעה העשירית, לערך, מקהילים את בני הבית לסעודה הצהריים, כיון שאוכלים בה בשר; ואילו בסעודה המפסקת נוהגים לאכול מאכלי-חלב, וזה כשיטת המוציב שהייה של שש שעות בין אכילת-בשר לאכילת-חלב בשעה זו שוקפת התנועה ברחובות, והחנויות נסגרות, שכולם נאספים לבתיהם לסעודת-צהרים מוקדמת מאריכים בסעודה זו ומקדימים לה אכילת פירות, ביחוד ענבים ורימונים, שותים מעט יין לקיים "כל האוכל ושותה בתשיעי כאלו התענה תשיעי ועשירי" ². לאחר מכן ישנים קימעות ומבלים את שאר היום בהתכוננות ליום המחרת. הולכים לבתי הכנסת, מתפללים מנחה אומרים וידוי וחוזרים לבתיהם.

בשעה הרביעית אוכלים סעודה המפסקת, שעיקרה "פתות צלא סמן וצסל" (להם פתות ובלול בחמאה ודבש). הלחם עשוי מפת-נקייה, ומבצק שלא תפה, כסבורים שלחם מצות אינו מתעכל מהר וע"י כך לא ירעבו למחרת יותר מדי. משלימים סעודתם במרק ובבשר של עוף ומקנחים בענבים.

גמרו לאכול ולשתות, נחים קימעה, לובשים בגדי משי או בגדי-לבן חמודים ³ ונוהרים לבתי-הכנסת. מקצתם נועלים נעלי-בד ורובם הולכים יחפים כמלאכי-השרת. אין שום אדם, קטן או גדול, שנועל נעלי-עור. כדאי לציין ששעת "כל-נדרי" אין לה שום משמעות מיוחדת אצל יהודי-תימן והיא עצמה נאמרת כ"מונה-מצות" ובנגינה פשוטה ואילו שיא ההתעלות וההתרוממות הוא בעת אמירת "יראים שלחוני", פיוט המיוחס לרבינו האי גאון. לאחר תפלת מעריב מאריכים באמירת סליחות מיסוד ר"י הלוי והראב"ע ורשב"ג ומהרי"ץ ועוד; ואילו פיוטי הקליר, יני ויוסי בן יוסי לא נתפשטו בתימן. באמירת קדיש אחרי הסליחות מסתיים סדר ליל כפור. מבאן ואילך מתחילים לנדוד מביכ"נס לביכ"נס, כדי לשמוע אמירת "כתר-מלכות" לרשב"ג, מפי חזן שקולו ערב. ידועים היו בעיר שני בתי-כנסת, שחזניהם בעלי קול-ערב ובעלי לחן מיוחד ונעים של "כתר מלכות", שכמעט כל העיר היו נוהרים אליהן. כל אדם לוקח כר קטן תחת בית שחיו, וכשמגיע לחצר בית הכנסת מניחו על הרצפה ויושב עליו, כשרגליו מקופלות תחתיו, — "ידבצ" — לקול הסתפכות החזן נוהגים ומתענגים ואף מלווים אותו בנהימה חרישית קצובה. כשגמר — חוזרים לבתיהם. חסידים ואנשי-מעשה חוזרים לבית הכנסת שהם קבועים בו ועוסקים שם כל הלילה בלימוד ותפילה ותחנונים עד הבוקר ⁴.

1 עיין רש"י שבת פ"א ב' ד"ה "האי פרפיסא".

2 יומא, פ"א ע"ב.

3 רבים מכינים לעצמם בגדי-לבן חמודים, עשויים ומיועדים לליל-כיפור ויומו בלבד. השה "לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים שבהם בנות ישראל יוצאות בכלי לבן" וכו', (תענית כ"ו). — י"ש"י. (ולדעת הגאונים מדובר רק על ט"ו באב).

4 השה האמור במסכת יומא (פרק א') לגבי כהן גדול בליל כיפור: "ביקש להתנמנם ממין לפניו באצבע צרידה". ובגמרא י"ט, ב, מוסיפים: "מיקירי ירושלים לא היו ישנים כל הלילה כדי שישמע כהן גדול קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו וכו' אף בגבולין היו עושים כן, זכר למקדש".

בשחר מאחרים לבוא לבית הכנסת, מתפללים שחרית, מאריכים בסליחות עד קרוב לחצות היום, מתפללים מוסף ומסמיכין לו סדר עבודה ולבסוף עוסקים בלימוד משניות עד שעת המנחה.

לפני המנחה יוצאים לבתיהם, לזמן קצר, כדי להחליף בגדי לבן של יום הכיפורים וללבוש בגדי שבת רגילים, ובחזרתם מביאים בידיהם ענפי בושם "ניסן". עד סוף היום מחזיק כל אחד בידו ענף "ריחן" להגות נפשו מריחו הטוב וגם כדי להשלים מאה ברכות. כן מביא כל אחד בכיסו פריש (חבוש) להפסיק בו את התענית (ספרגלה ללפסור). מתפללים מנחה ואח"כ פותחים תפילת-נעילה באמירת הפיוט "אל נורא עלילה המציא לנו מחילה בשעת הנעילה", בנעימה דומה לנעימת הפזמונים של שמחת-תורה, ולאחר תפילת הנעילה אומרים עוד כמה פיוטים, בנעימת הנעילה, עד שתחשך ואז מתפללים מעריב כמנהג, תוקעים בשופר תשרית ואומרים ז' פעמים "ד' הוא האלקים" וכו' כנהוג. אח"כ מבדילים בבית הכנסת ומיד לאחר ההבדלה מוציא כל אחד פרישו מכיסו, מברך ואוכל ובכך הוא מפסיק צומו. הקהל מברכים זה-את-זה בברכת "תבושרו במחילה וסליחה וכפרה" ועונים "ואתה תבושר במחילה וסליחה וכפרה".

נפטרים לבתיהם, הנשים לשות בצק, מסיקות את התנור, אופות ומבשלות לסעודת הערב, כשהגברים מסייעים על-ידן במה שאפשר להם. אחר הסעודה מתחילים לעסוק בעניני ארבעת המינים, ובהכנות לעשיית הסוכה ולקישוטה, לקיים "ילכו מחיל אל חיל".

ג. שלושה רגלים

חג הפסח

הכנת המצה

"מצה שמורה" מכינים בחודש תשרי, שהוא עונת הקציר. אדם מתקשר עם אחד האכרים וקונה ממנו חלקת קמה בתוך שדהו. באחד הימים הבהירים ביותר יוצא השדה לקצור בעצמו את קמתו, קוצר את המצה רק מאחר חצות היום כדי שאם יש טל על השבלים כבר יבשתו השמש מכל עברי השבולת, מאלם ומביא הביתה בתוך שקים. בבית גוזזים השבלים מן הקנים, חובטים אותן במקלות באחד מחדרי הבית שבקומת הקרקע, את הקנים — "חשר" — מאלמים שוב ומצניעים אותן בשביל לסכך בהם הסוכה. אחר שחובטים את השבלים בוררים החטים מן המוך ומצניעים אותן בתוך כדים של חרס במקום קר, כדי שלא יתליעו. פעמים אדם קונה מצה לשתים שלש שנים. ומכיון שיש חשש שיתליעו, גם כשהם מונחים

5 השה יומא לה, ב, שבגדי כ"ג של בין הערביים פחותים מאלה של שחרית.